Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Sydslesvigske Flyveskrifter **2**

Redigeret af Dannevirke-Kredsen

HERMANN HUNGER

Sydslesvig

UNDER NAZISTYRET

Et kort Overblik over Tiden 1920—45

1945

DANSKERENS FORLAG - TOFTLUND

»Kun med et aarvaagent og villende dansk Folk i Ryggen kan vor Folkesag føres i Sønderjylland, som den skal.«

Ernst Christiansen.

Et Tidehverv er endt, vi staar paa Tærskelen til et nyt. Det kan være gavnligt at standse et Øjeblik og se tilbage. Ikke alene at se tilbage paa det Danmark, der var i Mellemkrigstiden, men ogsaa paa det Stykke Danmark, der laa udenfor vor Rækkevidde, og som maatte kæmpe sin Kamp alene, som endnu en Gang maatte tage en haard Tørn mod en knusende Overmagt, som maatte lide og bløde. Nordens trofaste Grænsevagt — Sydslesvig.

1920.

Den 14. Marts 1920 blev en bitter Dag; mens Nordslesvig skulde gaa fra den ene straalende Fest til den anden, blev Sydslesvigerne stængt ude i Mørket og Fortvivlelsen. Til at redegøre for selve Afstemningen i 2. Zone er der ikke Plads her, det vil kræve en særlig Pjece. Iøvrigt henvises til L. P. Christensens: »Slesvig delt«, der giver et Væld af Oplysninger desangaaende. Kun saa meget skal siges her, at naar det Gang paa Gang er blevet slaaet fast, at Afstemningen i 1920 var en retfærdig Afstemning paa Selvbestemmelsesrettens Grund, *saa har det intet med Virkeligheden at gøre.* I 1. Zone maaske nok, men i 2. Zone var Selvbestemmelsesretten og den frie Afstemning illusorisk. De Tilstande, der raadede i 2. Zone, umuliggjorde en fri Tilkendegivelse, ligesom det var et umenneskeligt Forlangende, der blev stillet til Sydslesvigerne, at de, der havde lidt mest og været under det stærkeste Tryk, paa saa kort Tid skulde kunne gøre deres Stilling til Danmark og Tyskland klar. Det var simpelthen umuligt.

Afstemningsresultaterne i 2. Zone maatte blive en Skuffelse. Ialt afgaves der 64.524 Stemmer, deraf 12.800 for Danmark og 51.724 for Tyskland, eller henholdsvis 20 og 80 Procent.

Flensborg By havde 8.944 danske Stemmer mod 27.081 tyske — af de tilrejsende havde 1.349 stemt dansk og 7.695 tysk. Saa meget betød det altsaa, at tyske Embedsmænd og deres Børn, der blot havde været i Flensborg som Tjenestemænd eller var født der, kunde rejse tilbage og være med til at lægge et Lod i Vægtskaalen — *skønt de ikke havde Rod i Landet.*

Under Weimarforfatningen.

Trods Afstemningens nedslaaende Resultat, trods det, at Sydslesvigerne følte sig ene og forladt, var der levnet et lille Haab, som man klyngede sig til.

Weimarforfatningens Tyskland var til en vis Grad præget af de folkelige Tanker, der dukkede op efter forrige Verdenskrig. De var Udtryk for den Opfattelse, at alle Nationaliteter skulde have Frihed til at leve deres folkelige Liv, selvom de var bosat indenfor en anden Stats Grænser.

I Weimarforfatningen var der givet *en Garanti, der skulde tilsikre enhver tysk Statsborger Frihed og Ret for Modersmaalet i Kirke og Skole.*

Dette lovede jo under alle Omstændigheder fuld kulturel Frihed, og den Slags Løfter var man ikke forvænt med fra tysk Side. Skulde der nu virkelig være Tale om en Kursændring af den Politik, den prøjsiske Regering havde ført siden 1864, og som havde sat saa uhyggelige Spor? Vilde der nu blive Mulighed for en fri Udfoldelse af et dansk Folkeliv, og skulde de to Nationaliteter en-

delig tage en Dyst paa lige Fod? Fremtiden skulde bringe et utvetydigt Svar paa disse Spørgsmaal.

Nu tog man fat paa at løse alle de mange Opgaver, der laa og ventede, med nyt Mod og friske Kræfter. Før 1914 havde den folkelige og kulturelle Virksomhed i Sydslesvig været yderst ringe. Sydslesvig var faktisk at ligne ved en uopdyrket Mark. I Flensborg var der naturligvis St. Knudsgilde og enkelte andre danske Samlingssteder, og saa var der Vagtblusset, det hvasse Sværd, Jens Jessens »Flensborg Avis«, som udførte en Pionérgerning af uvurderlig Betydning. Ved Jens Jessens Overtagelse af Redaktionen i 1882 havde Avisen 800 Holdere — ved hans Død i 1906 ca. 9000.

Men hvad Foreningsliv, Kirke, Skole, Biblioteksvirksomhed og Forsamlingshuse angik, stod man næsten paa bar Bund. Der fandtes heller ikke nogen dansksindet Presse paa Tysk, hvilket var et følelig Savn. Alt dette skulde der nu raades Bod paa. Med Lid til Løftet om den folkelige Frihed gik man med Fortrøstning i Gang med Arbejdet.

Den bevægede Tid mellem Krigens Afslutning og Afstemningen i 1920, hvor de politiske Bølger gik højt, havde vakt megen sovende Danskhed til Live. Den gjaldt det nu om at holde fast paa, ligesom der nu skulde vindes nyt Terræn. Den forløbne Tid havde vist, at Muligheden for Danskhedens Fremgang var til Stede.

Savnet af en samlende, kampdygtig, politisk Organisation var stort, og allerede i 1920 gav Redaktør Ernst Christiansen Stødet til Oprettelsen af en saadan. Ved et Møde den 26. Juni stiftedes »Den slesvigske Forening, Flensborg-Afdelingen«. Til Formand valgtes Ernst Christiansen, der dog i 1922 afløstes af Faktor L. K. Lausten.

Foreningens Formaal var »at samle Landsmænd til gensidig Støtte i alle folkelige Spørgsmaal, til Styrkelse af dansk Aandsliv og Oplysning og til Opretholdelse af en livlig Forbindelse med Landmænd Nord for Danmarks nye Grænse«. Foreningens Arbejde inddeltes efter Flensborgs 22 Valgdistrikter med 1 Formand og 1 Næstformand i hvert Distrikt. Paa den Maade kunde Arbejdet lægges i saadanne Former, at Foreningen kom i Kontakt med praktisk talt alle Danske.

Det viste sig hurtigt, at der var et stort Behov for en saadan Forening. Efter 2 Maaneders Forløb var Medlemstallet 3—4000, 2 Maaneder senere 4.699, og ved Aarsmødet i 1921 havde Den slesvigske Forening, Flensborg-Afdelingen, over 5000 Medlemmer. Det var meget opløftende og lovede godt for Fremtiden.

Arbejdet udvidedes hurtigt ud over Flensborg By, og snart oprettedes en Slesvigsk Forening for Landdistrikterne med Gaardejer P. Buchard, Hornskov, som Formand, og en Slesvigsk Forening for Gottorp Amt med Sæde i Slesvig By, her var de drivende Kræfter Tømrer F. Ilper og den stoute Peter Lassen, Strukstrup, med førstnævnte som Formand. 1923 talte Foreningen for Landdistrikterne 1000 Medlemmer, og Gottorp-Afdelingen naaede hurtigt op paa et Medlemstal af 900.

I Slesvig rettede den altyske Presse straks et voldsomt Angreb paa de formastelige, der vovede at oprette en dansk Forening i den »gamle tyske By« Slesvig! Men man lod sig endnu ikke kue, og Arbejdet voksede Dag for Dag.

Disse faa Tal viser jo med al Tydelighed, at der var en vaagnende Danskhed i Sydslesvig, og at der var Udsigt til, at det danske Arbejde kunde vokse sig stærkt i Fremtiden.

Hvad den nyoprettede Forening formaaede, viste den ved Valgene til den tyske Rigsdag og Landdag i 1921.

I Flensborg afgaves der 3.669 danske Stemmer — det samlede Antal var 4.914. Tallet var forbløffende set ud fra, at der ved Rigsdagsvalget i 1914 kun var afgivet 450 danske Stemmer i Flensborg. (Dengang havde Kvinderne ikke Valgret, og Valgretsalderen var 25 mod 20 nu.) Den slesvigske Forening havde god Grund til at være tilfreds med Resultatet, og det var et godt Grundlag at arbejde videre paa.

Det lykkedes naturligvis ikke at faa nogen Kandidat fra den danske Liste valgt ind hverken i Landdag eller Rigsdag. I denne Forbindelse er det værd at lægge Mærke til et Samarbejde, der opstaar mellem Polakkerne og de Danske. Et Samarbejde, som skulde faa stor Betydning. Polakkerne dannede et stort Mindretal i Weimarforfatningens Tyskland og kunde sende to Deputerede til den prøjsiske Landdag. Ved en Drøftelse i Landdagen i Juni 1923 tog en af de polske Deputerede, Landdagsmand J. Baczewski Ordet til Forsvar mod en Række

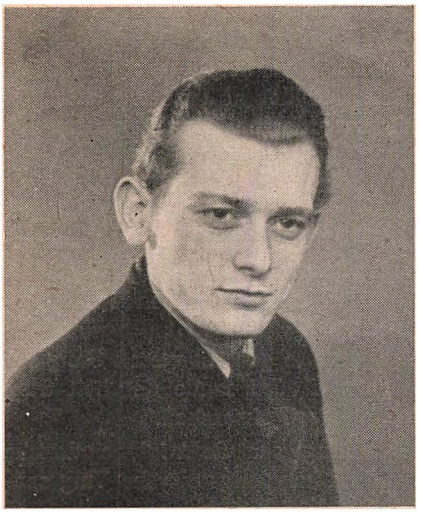

Hermann Hunger

Angreb fra tysk Side paa Danskheden i Slesvig, og ved et af de danske Aarsmøder var den nævnte Landdagsmand og den polske Generalsekretær, Dr. J. Kaczmarek, til Stede.

Dette førte senere til et intimere Samarbejde, der udvidedes til at omfatte de øvrige nationale Mindretal i Tyskland. Samarbejdet tog først Sigte paa de politiske Valg, men udvidedes efterhaanden ogsaa til andre Omraader, som fælles Petitioner og Andragender til Regeringen, fælles Optræden ved Mindretalskongresserne i Genève og Udgivelsen af et fælles Kultur-Tidsskrift (Kulturwehr) for Mindretallene i Tyskland.

Et særligt Kapitel danner i denne Forbindelse Friserne, der jo er et Folk for sig, hverken Tyskere eller Danskere, *men Frisere* med en egen Kultur og et eget Sprog — det frisiske. De var nu ogsaa paa Vej til national Forstaaelse, og den 25. Maj 1923 stiftedes den frisisk-slesvigske Forening med den kendte Johs. Oldsen i Spidsen. Den naaede ret hurtigt op paa 1.000 Medlemmer, og i dens Formaalsparagraf hedder det, at vi vil samle alle Landsmænd »til Fremme af frisiske Interesser til Genoplivelse af frisisk Folkekultur *under Udvidelse af det kulturelle Forhold til Norden*«. Der var Liv og Grokraft i denne frisiske Bevægelse, men den blev udsat for et meget haardt Tryk fra tysk Side og blev efterhaanden, grundet de idelige Forfølgelser, stagnerende og vigende. Nu er der Dag igen ogsaa for Friserne.

Pressevirksomhed.

Efterhaanden som det danske Arbejde voksede, voksede ogsaa den danske Presse. En hel Del nye Blade groede frem, og fælles for dem var, at de var skrevet paa Tysk. Eet af de betydeligste var »Neue Flensburger Zeitung«, redigeret af J. Bogensee. Dette Blad havde i August 1922 tæt op imod 6000 Abonnenter, i Flensborg alene 2400 betalende Abonnenter. I Slesvig udkom »Neue Schleswiger Zeitung« med 1200 betalende Abonnenter, deraf 850 i Slesvig. Pudsig nok et Holdertal lig det dansksindede og ligeledes tyskskrevne Blad, Jens Jessen udgav i sin Tid, og som maatte gaa ind grundet økonomiske Vanskeligheder. Det var en stor Sorg for Jens Jessen, og han kaldte det for »den bitreste Draabe i Flensborg Avis' Historie«.

Desuden udkom »Tondernsche Zeitung« med en Aflægger ude i Vest — »Der Schleswiger« — redigeret af Johs. Oldsen. Bladet vandt især Indpas i frisiske Kredse. Endelig udkom i Flensborg »Flensburger Norddeutsche Zeitung«, redigeret af Jacob Kronika. Disse Blade naaede et meget betydeligt Holdertal og var yderst virksomme i Danskhedens Tjeneste, ja de var faktisk uundværlige.

Denne Fremgang, der kunde spores overalt, blev omsider Tyskerne for meget. Til et af de første danske Aarsmøder mødte 5.000 Mennesker op, det kunde man ikke ha'. Siden Krigen sluttede, havde Tyskerne ikke forsømt at provokere og gøre Fortræd og forfølge de Danske, hvor de kunde komme af Sted med det, men det frugtede aabenbart ikke rigtigt, der skulde skrappere Midler til end de hidtil anvendte. Det er meget vanskeligt at dræbe noget levende med noget dødt. I 1923 skete der et Omslag, og man begyndte at gaa haardere frem overfor de Danske.

Den tyskskrevne, dansksindede Presse var Tyskerne en Torn i Øjet. Det var aldrig lykkedes for disse Blade at faa de officielle Annoncer. Gentagne Gange forsøgte man fra dansk Side at faa de officielle Bekendtgørelser tilstillet. De tyske Myndigheder afviste hver Gang dette Retfærdighedskrav. Der blev nu indledet en skarpere Kurs fra tysk Side. Man begyndte at forfølge Redaktørerne med Bøde- og Fængselsstraffe. Postvæsenet saboterede Befordringen af Aviserne til

Abonnenterne og Opkrævningen af Abonnementspenge, og da Redaktør Bogensee i en Artikel i sit Blad protesterede mod dette, idømtes han 14 Dages Fængsel for at have fornærmet det tyske Postvæsen. Bøder fra 15.000 til 100.000 Mark var ingen Sjældenhed. Selvom det hovedsagelig var den tyskskrevne Del af den danske Presse, det gik ud over, fik ogsaa Flensborg Avis sin Part. Nogle Breve, der veksledes mellem Red. Bogensee og hans Korrespondent i Berlin, var forsvundet under Befordringen og havnet i de forkerte Hænder. Dette rejste Red. Ernst Christiansen Indsigelse imod i Flensborg Avis og — fik 50.000 Mark i Bøde. Ved Retsforhandlingerne førtes der Bevis for, at der fra privat tysk Side, som det desværre ikke lykkedes at afsløre helt, bestod en hemmelig Spionage imod danske Pressemænd og Førere.

Ikke nok med det, men Bladene blev ogsaa boykottet fra alle Sider, og i 1923 forbydes uden videre »Neue Flensburger Zeitung«, »Der Schleswiger« og »Neue Schleswiger Zeitung«. Det var et meget alvorligt Tab for Danskheden i Sydslesvig. Det eneste af dem, som det lykkedes at overleve dette Dødsstød, var »Der Schleswiger«, der fik Lov at udkomme som Tillæg til Flensborg Avis. Senere blev det forbudt af Nazisterne og gik over til at udkomme som Maanedstidsskrift, og som saadan er det kommet siden da.

Valgtallene.

Det var alligevel svært at faa Bugt med den vaagnende Danskhed. »Jyden han æ stærk og sej«. 6. Juli 1924 var der Raadmandsvalg i Flensborg, og Advokat Ravn, der stod øverst paa Den slesvigske Forenings Liste, opnaaede 1686 Stemmer og fik dermed *et større Antal Stemmer end nogen af de tyske Kandidater* (605—1122 Stemmer).

Bemærkelsesværdigt er det at se, hvordan de sydligste Forposter holder Stand. Ved Kredsdagsvalget, der svarer til vore Amtsraad, 29. November 1925 i Gottorp Amt, blev der afgivet godt 1100 Stemmer paa den danske Liste. Valgt blev Tømrer Ilper, Slesvig, og Peter Lassen, Strukstrup. I Sogne helt ned imod *Ejderen* var der mange danske Stemmer. F. Eks.: Sdr. Stabel 26, Nr. Stabel 15, Tielen 9, Ervde 53, Bergenhusen 32, Frederiksstad 17. Smaa Tal, kan man synes, men alligevel store, naar man tager i Betragtning, hvilke Forhold de Danske dernede gik til Valg under. De var udsat for al mulig Overlast fra tysk Side, hvis det blev opdaget, at de stemte dansk; det blev af Tyskerne betragtet som Landsforrædderi. Det var overmaade godt, at vi kunde mønstre saa mange Stemmer helt nede mod Syd, og det havde afgjort ikke noget med »Späckdänen« at gøre — tværtimod. Saa sent som den 17. April 1930 samlede et dansk Møde i Egernfjord 30 Deltagere, hvoraf dog 18 var indbudte Gæster fra Slesvig By.

Men det maatte jo gaa tilbage en Gang før eller senere, og i 1933 sagde det helt Stop med den politiske Virksomhed.

Set i Opstilling ser de afgivne danske Stemmer ved de betydeligste tyske Valg saaledes ud:

1921:	4.814
1924:	6.733
1928:	2.256
1929:	4.602
1933:	4.651

Ved Kommunevalgene i 1929 valgtes i Flensborg 4 danske Byraadsmedlemmer og 3 Amtsraadsmedlemmer i Flensborg, Gottorp og Sydtønder Amter. Desuden fik en Del danske Kandidater Sæde i Sogneraadene i Jaruplund, Harreslev og Sønderup. Efter Nazisternes Overtagelse af Magten mistede Danskheden saa godt som helt den ved Valgene tilkæmpede offentlige Indflydelse i den kommunale Forvaltning som i Andels-, Haandværker- og Handelsorganisationer. I Flensborg sad dog stadig to danske Raadsherrer og fem danske Raadgivere i Byens Forvaltning, men med langt mindre Indflydelse end før (Grænsebogens Tillæg).

Flensborgs Stagnation.

Flensborg Bys Levevilkaar og Udviklingsmuligheder er ogsaa Faktorer, der taler med stor Vægt om Forholdene i Sydslesvig er naturlige eller det modsatte.

I 1928 udgav Flensborgs Magistrat et Memorandum, der med al Tydelighed viste de Vanskeligheder, Byen maatte kæmpe med paa Grund af den nye, unaturlige Grænse. Forskellige Oplysninger kom ligeledes frem ved Byraadsmøderne. For det første bliver det slaaet fast, at før 1920 var Nordslesvig Aftager af en betydelig Mængde Arbejdskraft fra Flensborg. Dette hørte paa een Gang op.

Af den Grund har Arbejdsløsheden været meget større i Flensborg end i selve Tyskland, 2—3 Gange saa stor, og samtidig har hvert femte Menneske i Flensborg faaet Støtte af offentlige Midler.

Skønt der siden 1913 er indlemmet betydelige Distrikter i Byen, er Befolkningstallet kun steget fra 65.202 til 66.562, hvilket i Realiteten vil sige, at det er gaaet tilbage. Dette skyldes baade Garnisonens Formindskelse, Stagnation i Handelen og Nedgang i Fødselsprocenten. Kun Antallet af uægte Børn er steget. Bolignøden er meget stor, og de sociale og hygiejniske Forhold er daarlige.

En anden Følge af den nye Grænse er Skatternes Svigten. Skatten er gaaet ned med 3 Millioner Mark, hvoraf Halvdelen skyldes Grænsedragningen, Halvdelen andre Aarsager. Byens Gæld er trods Papirmarkens Tilintetgørelse 1614 Millioner Mark med aarlig Forrentning og Afdrag paa 1.388.000 Mark. Skatteyderne betaler nu gennemsnitlig 80,7 Mark aarligt mod 47,6 i 1913.

Det samlede Elevtal i Skolerne er siden 1913 gaaet ned med 2.000. 6.000 Mennesker er under offentlig Forsorg mod 2.300 i 1913. Fraflytningen overstiger Tilflytningen, saa der stadig er Nedgang i Indbyggerantallet.

Ved Flensborg Havn var der før Krigen sysselsat 350 Havnearbejdere, nu er Tallet ca. 75. Ved Flensborg Skibsværft er Tallet paa Funktionærer og Arbejdere gaaet ned fra 2543 til 1096. Med Hensyn til Konkurser, har Flensborg maattet notere 5 Gange saa mange, som man gennemsnitlig har haft i hele Tyskland. I 1930 afskedigede det store Skibsværft hele sit resterende Mandskab, ca. 1.000 Mennesker, som derved blev brødløse. En ejendommelig Modsætning hertil er de fire nordslesvigske Købstæder, som efter 1920 blomstrede op og gennemgik en rivende Udvikling med stigende Indbyggertal og stigende Beskæftigelsesmuligheder.

Det kulturelle Arbejde.

I 1920 aabnedes der atter Mulighed for Oprettelse af danske Skoler i Flensborg By og i det hele taget for Udøvelsen af almindelig kulturel Virksomhed. Det nødvendige Grundlag — en vaagnende, tiltagende Danskhed — var til Stede. For Landdistrikterne og de sydlige Købstæders Vedkommende havde det endnu lange Udsigter.

Weimarforfatningens Paragraf om kulturel Frihed for andre Nationaliteter indenfor Tysklands Statsgrænser er allerede nævnt. Det er § 113 i den tyske Rigsforfatning af 11. August 1919. Den lyder saaledes: »Rigets fremmedsproglige Folkedele maa ikke ved Lovgivning og Forvaltning hindres i deres frie, folkeejendommelige Udvikling, navnlig ikke i Brugen af deres Modersmaal ved Undervisning, ved den indre Forvaltning eller ved Retsplejen«. I § 148 bestemmes endvidere, »at der ved Undervisningen i offentlige Skoler skal tages Hensyn til, at anderledes tænkende Følelser ikke saares«.

Flensborgs Danskhed stod fuldstændig paa bar Bund og maatte begynde helt forfra paa det skolemæssige Omraade. Ofte maatte de kæmpe med meget store Vanskeligheder.

15. April 1920 finder man i de flensborgske Blade en offentlig Kundgørelse om at anmelde Børn, der ønskes optaget i en dansk Folkeskole, der tænkes oprettet.

Dette var et Skridt fremad den rigtige Vej, og de danske Forældre ansaa det nu for betimeligt at oprette en Forening, der kunde værne om deres Børns Ret til den danske Skoleundervisning samt træde hjælpende til, naar det behøvedes. Den 5. Maj 1920 stiftedes Dansk-Skoleforening for Flensborg og Omegn med Arkitekt Dall som Formand med det Formaal »at fremme dansk Aandskultur og Skoleundervisning«. Den naaede ret hurtigt op paa et Medlemstal af 1100.

Snart strømmede Indmeldelserne til den bebudede første, danske Skole ind. Langt over 400 Børn var tilmeldt, men de tyske Myndigheder tog uden videre kun Hensyn til de 400 og underkastede ovenikøbet disse en ganske uberettiget Prøve, hvor kun 239 slap igennem. Den 16. Oktober aabnedes den første danske Skole med 239 Elever.

I 1921 anmeldtes 295 Børn, de tyske Myndigheder lod kun 83 slippe igennem, endnu en Uretfærdighed fra tysk Side var føjet til mange andre.

Nu oprettes ogsaa en Skoleforening for Landdistrikterne, der gør sig hæderlige Anstrengelser for at faa oprettet danske Skoler i flere af Landsbyerne udenfor Flensborg, hvor der var et stort Behov for saadanne, men som sagt havde det lange Udsigter. Det var en lang og trang Vej, danske Forældre maatte ind paa for at opnaa den Ret, vi regner for en simpel Selvfølge: Dansk Skoleundervisning til deres Børn.

Hvad der i 1921 var opnaaet, var een dansk Kommuneskole overfor 18 tyske — i en By, hvor over 28 pCt. af den hjemmehørende Befolkning havde vist dansk Vilje og Sindelag, og i Landdistrikterne ikke een eneste Time offentlig dansk Undervisning. (Grænsebogen.) Naar man saa betænker, hvilke Kaar vi bød Hjemmetyskerne i Nordslesvig, var det jo en himmelraabende uretfærdig Behandling, der blev de danske Sydslesvigere til Del. Saa meget — eller saa lidt — er tyske Løfter værd!

Behovet for en dansk Realskole var ligeledes stort. Den maatte etableres og drives af privat Initiativ. Allerede i 1920 paabegyndtes en dansk, privat Realskole i »Hjemmets« Lokaler, der ikke rigtig var egnet til Formaalet. Elevtallet var i 1921: 108, 1922: 176, April 1923: 252. Ogsaa det blev Tyskerne for meget, og i 1923 griber de »regulerende« ind. Af 200 tilmeldte Elever formenes de 76 Adgang til Skolen og i 1924 96 af 150 tilmeldte.

Savnet af en tidssvarende Skolebygning for den danske Realskole var følelig, og i 1921 erhvervedes en Byggegrund paa Duborg Banke, og samme Aar lagdes Grundstenen til *Duborg-Skolen,* »paa det Sted, hvor Dronning Margrethe for over 500 Aar siden byggede Duborg Slot«. Skolen opførtes med Støtte fra den danske Stat, og den 24. Juni 1924 indviedes den smukke Bygning, der skulde blive Rammen om et smukt og godt dansk Arbejde.

Foruden de egentlige Skoler oprettedes en Børnehave, der begyndte med ca. 40 Børn, og der gives Aftenkursusundervisning i Dansk for Børn og Voksne. I Vinteren 1922—23 havde disse Kursus en Tilslutning paa 650 Deltagere.

Et Eksempel fra et af Landsognene bør nævnes. I et Sogn udenfor Flensborg planlagdes Oprettelsen af en tysk Aftenskole. Tanken maatte opgives, fordi der kun meldte sig fire Deltagere — *i Stedet oprettedes en dansk Aftenskole, som begyndte med 37 Elever.*

Langt om længe, efter utallige og trange Forhandlinger med tyske Myndigheder, Forespørgsler her og der, lykkes det saa smaat at udvide Skolevirksomheden til Landdistrikterne. 1926 oprettes Kobbermølle-Skolen, der igen ophører i 1938 paa Grund af manglende Tilslutning. I Slesvig By paabegyndes først Vandrelærervirksomhed. Det er den kendte Jørgen Jørgensen, der her gør et Stykke Pionérarbejde af uvurderlig Betydning. 1928 aabnes en Børnehave i Slesvig, der begynder med 14 Børn, 1931: 37 Børn. Først i 1930 lykkes det endelig at faa paabegyndt en dansk Skole i Slesvig. Den begynder med 16 Børn, inden Skoleaarets Udgang havde den 19, 1931: 36, 1933: 60. Den 17. Oktober 1931 indviedes den smukke Ansgar-Skole i Gaden med det lidet tiltalende Navn — Bismarcksstrasse Nr. 18 a.

Efterhaanden lykkedes det i Landdistrikterne at faa oprettet fem Skoler. Tarup i Adelby Sogn, Jaruplund i Oversø Sogn, Skolen i Harreslev, Langbjerg i Hanved Sogn og endelig Kobbermølleskolen, der allerede er nævnt.

De samlede vigtigste Tal for danske Børnehaver og Skoler i Sydslesvig 1920 til 1933:

1920—21:	348
1923—24:	817
1929—30:	716
1931—32:	891
1932—33:	975

Foruden dette Skolearbejde udførtes en omfattende Foredrags- og Mødevirksomhed med stor Tilslutning.

Biblioteker.

Biblioteksvirksomheden optages ret hurtigt efter 1920. Efter forskellige Besværligheder med Lokaleplads o. s. v. faar Biblioteket Lokaler paa det nyerhvervede »Flensborghus«, og paa Basis af en Bogindsamling over hele Landet og den gamle »Margrethemindesamling« paa 6.000 Bind i Gustav Johannsens Villa, etableres »Flensborghus Bogsamling« med 30.000 Bind Bøger. Den efterfølges af en Bogsamling paa »Slesvighus« i Slesvig, og ude i Landdistrikterne oprettes ligeledes smaa Bogsamlinger. En Bogbil naar ud til de fjerneste Sogne og forsyner Danske der med godt Læsestof. Et Arbejde, der har haft en uvurderlig Betydning.

En anden Side af det nyoprettede danske Virke er Menighedsplejen, der hjælper de syge og trængende med Mad og Tøj, og som i en By som Flensborg har været med til at lindre megen Nød og Elendighed.

Det kirkelige Arbejde, der i et Grænseland og en Grænsekamp *er den nødvendige og uundværlige Ballast,* begyndte ligeledes under smaa Kaar. I Flensborg flyttede Menig-

heden, der indtil da havde holdt til i »Ansgar«, den 29. August 1927 hen i den smukke Helligaandskirke. 1933 aabnedes Adelby Kirke for danske Gudstjenester, og i 1938 indviedes et dansk Menighedshus i Engelsby. I Slesvig holdes Gudstjenesterne paa »Slesvighus« og i Landsognene i Forsamlingshusene, hvor et saadant findes.

Systemskiftet i 1933.

Den opmærksomme Iagttager havde længe kunnet se, hvad der gærede i Tyskland, og hvad man kunde vente sig. Nationalsocialismen var paa Vej mod Magtens Tinde, og hvad der gemte sig i dens Program, var der enkelte, der anede, og af dem igen en enkelt, der raabte Vagt i Gevær. Det var Redaktør Ernst Christiansen, som Gang paa Gang advarede. Han var sig sit Ansvar bevidst som Redaktør af »Flensborg Avis«, som »Vækkeren og Revseren«, som Fører for »Nordens Grænsevagt« mod Syd. Af banebrydende Art var ogsaa hans Forstaaelse for den nordiske Tanke. Han blev vel ikke altid fuldt forstaaet, og især ikke, da han under Mottoet »Front og Bro« forsøgte at udvide Forstaaelsen mellem Nord og Syd for derigennem at skabe Mulighed for en sund Ligevægt og Udveksling. Det var paa det Tidspunkt, mente han, den eneste Maade, vi kunde holde Tyskerne Stangen paa. Ved hans Død samledes det danske Folk ved hans Baare paa en saadan Maade, at man forstod, at Ernst Christiansens Kamp for Danmarks Frihed havde vakt Genlyd i det danske Folk. Naar Danmarks og Sydslesvigs Historie for de sidste 25 Aar engang skal skrives, vil Ernst Christiansens Navn lyse ved Siden af Kaj Munks og de andre Frihedsmænd.

Sydslesvigerne havde med Forbavselse og maaske med Angst været Tilskuere til den Udvikling, der skete i Tyskland i Aarene 1923—33. Ved Systemskiftet og det, der fulgte efter, fik deres bange Anelser Ret. Det var en Udvikling til det værre. Nazi-Tyskland havde ingen Plads for anderledes tænkende, saa dem helst absorberet eller udslettet, »ausradiert«.

Før 1933 var Danskheden ogsaa blevet forfulgt og undertrykt, men nu skærpedes Situationen betydeligt. Mens de tyske Blade Gang paa Gang paastod, og man udadtil forsikrede, at intet Mindretal havde saa gode Kaar og saa megen Frihed som det danske i Sydslesvig, var det i Realiteten saaledes, at *de Danske under hele Naziregimet var udsat for et Tryk og en planmæssig Paavirkning som ingensinde før.*

von Köllers Skygge.

Systemskiftet medførte først og fremmest en delvis Omlægning af det danske Arbejde i Sydslesvig. Det laa i Sagens Natur, at fra nu af maatte al politisk Virksomhed ophøre, det ses f. Eks. af en Meddelelse, Den slesvigske Forening udsendte den 3. April 1938:

»I Overensstemmelse med den dansk-sydslesvigske Folkegruppes Holdning: ikke at blande sig i den tyske Nations indre Anliggender, og da Valget den 10. April ikke giver os Lejlighed til at opstille en egen Kandidatliste, deltager »Den slesvigske Forening« ikke i Valget«.

Nu var det det rent kulturelle, det folkelige, det nationale, det gjaldt. Det at holde sammen, at staa fast for at modstaa og ride Stormen af og holde Fronten. Det lykkedes desværre ikke uden meget store og følelige Tab, ja det kostede endda Blod. Overalt maatte det danske vige Skridt for Skridt. Sejgt holdt man Stand mod Overmagten, men den var ofte før stor.

Det begyndte smukt efter 1933, som sædvanlig med tyske Løfter til de danske om, at de kunde være rolige, der skulde intet ske dem, ingen vilde hindre dem i en fri Udfoldelse o. s. v. Men hvad er Løfter værd i Nazi-Tyskland?

Da de danske Skoler i 1934 skulde begynde det nye Skoleaar, udeblev ca. 80 Elever fra Skolen. Det vakte naturligvis stor Opsigt. Blandt disse 80 Børn var et større Antal Rekrutter, men ogsaa mange, der havde gaaet i dansk Skole i flere Aar.

Det var det nationalsocialistiske Styres første Slag mod de Danske. Velfærds-Organisationerne begyndte nu deres Virke, mere skulde snart følge efter.

1935 har den danske Kommuneskole 396 Elever. 1937 melder de to flensborgske Skoler om en Nedgang i Elevtallet paa 43, 35 Børn er overskrevet til tysk Skole. Før i Tiden var det omvendte Tilfældet, men paa en ulige mere frivillig Basis. I Februar 1938 foreligger 54 Udmeldelser og Overflytning fra dansk til tysk Skole i Flensborg.

For de sydligste Forposters Vedkommende saa det ulige værre ud. I 1935 maa Ansgar-

Skolens Fortsættelsesklasse nedlægges, og Børnehavens Elevtal synker til det halve.

20. Oktober 1935 sker det bemærkelsesværdige, at en ny dansk Skole i Tønning helt ude ved Ejderens Munding staar færdig og indvies. Den er bygget af Grænseforeningen og har kostet 60.000 Mark. Skolen begyndte med 32 Elever og en Børnehave med 17 Børn. Til Skolen knyttedes desuden en Vandrelærer med særligt Virkefelt i Frederikstad og Ejdersted. Det kunde Nazisterne ikke taale, og i 1937—38 starter de en Kampagne for at faa Forældrene til at flytte Børnene fra dansk til tysk Skole — især i 1938 tager dette tyske »Arbejde« Fart. Det resulterer i, at Dansk Skoleforening for Sydslesvig mister en Del Medlemmer, ligesom der i Strid med de gældende Bestemmelser midt i Skoletiden foretages flere Skoleskifter fra dansk til tysk Skole. Tønning Skoles Elevtal gaar ned til 19, og Børnehavens Virksomhed ophører næsten helt. Vandrelærervirksomheden maa opgives.

De samlede Elevtal for de sydslesvigske Skoler og Børnehaver i 1933—39:

1933—34:	1.079
1934—35:	1.006
1935—36:	1.127
1936—37:	1.152
1938—39:	933

Fra privat Side i Danmark er der ydet storslaaet Hjælp til Sydslesvig igennem disse Aar. For at nævne nogle Tal, saa har Grænseforeningen siden 1924 ydet 953.824 Kr. til Skolerne og Børnehaverne i Tønning og Slesvig. Til andre kulturelle Formaal 339.956 Kr. Dertil kommer saa alt det, der er ydet fra andre Foreninger og Institutioner, fra Flensborg-Samfundet, Slesvig-Ligaen, Dansk-Nordisk Ungdomsforbund og mange Privatpersoner, Tøjindsamlinger og Madvareforsendelser.

Nazimetoder.

Hvad laa der bag, og paa hvilken Maade lykkedes det Nazisterne at fremtvinge denne Tilbagegang? Vi har jo i Tiden efter 1920 set en Fremgang i det danske Arbejde og nu lige pludselig en Tilbagegang.

Gennemblader man »Flensborg Avis« og andre sønderjyske Aviser fra denne bevægede Tid, støder man paa Overskrifter som: »Tvangsstyret i Sydslesvig. Politikontoret i Tønning øver en utrolig Terror«. »v. Köllers Skygge over Sydslesvig. Skærpet mindretalspolitisk Kurs«. »Ungdommen i Tønning overfalder de danske Gymnastikpiger. Pigerne ramtes af Stokkeslag. Hotellerne fik Bud om ikke at udleje Lokaler til Danskerne«. »Flensborgs Danske i Nød. Tysk Hjælp udelukket. Den utrolig barbariske Behandling af danske Sydslesvigere« o. s. v.

De Metoder, der anvendtes, var dels en Slags Terror, Trusler, Provokationer, voldelig Overlast samt sidst og værst et økonomisk Tryk.

Blandt de Danske var mange mindrebemidlede og mange fra Arbejderklassen, det var især disse, det gik ud over. Man tvang simpelthen ved Trusler om Arbejdsløshed, Nægtelse af Hjælp fra den sociale Forsorg o. s. v. Forældrene til at tage Børnene ud af danske Skoler og flytte dem over i tyske, samt selv at melde sig ud af de danske Organisationer og over i tyske. Her er Aftryk af nogle Dokumenter, Breve til Den slesvigske Forening. De taler for sig selv:

Flensborg, den 30. 3. 1938.

Vi ser os nødsaget til at anmelde vor Udtrædelse af Den slesvigske Forening, da vi ifølge Udtalelser fra Kredsledelsen maa træde ind i NSV og maa udtræde af Mindretallet for at faa Vinterhjælp og Tilskud til børnerige Familier.

Navn og Bopæl.

Flensborg, den 30. 3. 1938.

I Anledning af min Søns Arbejde ser vi os tvungen til at melde os ud af Foreningen, ellers bliver vi arbejdsløse, beder derfor om at strege vore Navne ud i Bøgerne.

Navn og Bopæl.

Flensborg, den 31. 3. 1938.

Vi ser os tvungen til at anmelde vor Udtrædelse af Den slesvigske Forening, da vi ifølge Udtalelse fra Kredsledelsen maa træde ind i NSV og udtræde af Mindretallet for at faa Vinterhjælp og Hjælpen til børnerige Familier.

Navn og Bopæl.

---

7. 4. 1938.

Giver Dem herved Meddelelse om, at jeg og min Kone melder os ud af det danske Mindretal, fordi min Dreng skal i Hitler-

Jugend, og jeg ikke mere maa betræde mit Arbejdssted paa Mørvik Marineskole.

Navn og Bopæl.

Flensborg, den 7. 4. 1938.

Jeg undertegnede melder mig herved ud af Den slesvigske Forening, da der paa Rets-Oplysningskontoret paa Raadhuset, en Parti-Institution, er blevet sagt til mig, at jeg ellers ikke kunde faa Renten for Krigsefterladte.

Navn.

Danske Børn og deres Forældre, der skulde paa haardt tiltrængt Ferieophold i Danmark, blev nægtet Pas eller man trak Ordningen af Passet ud saa længe, at Ferien var forbi, naar Tilladelsen endelig blev givet. Man forøvede Indbrud i den danske Skole i Tønning og paastod frækt i Avisen Dagen efter, at det var Danskerne selv, der havde forøvet Indbruddet. En dansk Lærerinde, der kørte rundt med Dannebrog paa sin Cykel, fik det revet af. Danske blev tvunget til at hilse »Heil Hitler«, skønt det udtrykkeligt fra højeste Sted var blevet sagt, at danske Sydslesvigere var fritaget for dette. Klager til højeste Partiinstans, til Rudolf Hess og til Føreren, resulterede i et Svar, der gik ud paa, at ingen Danske var blevet forulempet, hvilket naturligvis gav Haandlangerne i Sydslesvig nyt Blod paa Tanden. Ja, saadan kunde man blive ved i det uendelige med Eksempler fra det nazistiske Terror-Regimente i Sydslesvig. I Længden en uholdbar Stilling for det danske. Det maatte omsider vige for dette Tryk, »gaa under Jorden«, for at sige det populært, og vente paa bedre Tider. Der maatte jo igen en Gang komme lysere og bedre Dage, men forud for disse skulde der gaa et blodigt Drama, hvor Sydslesvig igen skulde lide og bløde og bære en tung, tung Byrde. Faa har lidt saa meget og faa har været saa udholdende og trofaste som Sydslesvigs Danske.

Krigens tunge Aar.

Da Krigen brød ud i 1939, maatte vore unge Landsmænd som tyske Statsborgere stille i den forhadte, grønne Uniform. Disse unge Sydslesvigere maatte som de unge Danske gaa i Kamp, men der var en dyb Kløft imellem dem. Hine maatte gaa i Krig paa de store Slagmarker for en Sag, der ikke var deres, vore herhjemme kæmpede for Danmarks Frihed, kæmpede for deres Hjem og deres Ret. De unge Sydslesvigere maatte ligesom deres Fædre Aar efter Aar flakke om paa Europas Slagmarker, fjernt fra Hjemstavnen, borte fra deres Kære, ensomme uden anden Forbindelse med Danmark og Hjemmet end Posten og den korte Orlovstid en Gang imellem.

I Flensborg Avis offentliggjordes en Række Feltpostbreve fra de unge Sydslesvigere i Felten, som betog os alle og fortalte om det Liv og den Grokraft, der er i en Ungdom, der vil leve og kæmpe for det, som er den dyrebart, Hjem, Tro og Fædreland. En af de første, Krigen tog, den unge Peter Lund fra Medelby, der faldt i Frankrig 1940, sagde, lige før han udaandede i sin danske Kammerats Arme: »Nu skal jeg dø, men det bliver en god Død. — Hils min Mor og hils Danmark og sig, at det nok skal blive frit, som det var i tusind Aar«.

Kan det siges smukkere og mere rigtigt — Hils min Mor og hils Danmark — det er det sidste, han tænker paa, Indbegrebet af selve Livet — Hjemmet og Hjemstavnen. Maaske har han først rigtigt følt det derude, fjernt fra det hele, hvad de to Ting, Mor og Danmark, rummede af stort og skønt — værd at dvæle ved i Livets sidste Stund.

To Kammerater ligger sammen paa Vagt en Nat i Polen efter en haard og kampfuld Dag. Øjet søger Nordstjernen, og Tankerne gaar mod Nord. De snakker om Tiden, der gik, den glade Ungdomstid. Mindet lader som ingenting, er dog et lønligt Kildespring. De oplever det hele paany. Dagen efter taler de om Nattens Oplevelser og bliver klar over, at det havde været mere end almindelige Drømmerier. — »Det var gaaet op for os, at vor Kamp gjaldt vor Danskhed, Retten til vor Hjemstavn, og dermed *vort* Danmark«.

De unge Sydslesvigere har i sig en Treklang, som er deres dybeste og inderste Liv. En af dem, Chr. Nielsen fra Kobbermøllen, som faldt i August 1941 under Forsøg paa at redde en Kammerat, har klarest givet Udtryk for denne Treklang. »Vi er lykkelige«, skriver han, »vi, der har denne Treklang i os, vort Hjem, vor Hjemstavn, Danmark. Intet har beriget os som dem. Maaske vil en og anden synes, jeg har glemt en Ting i Treklangen, nemlig Troen. Men er Troen ikke en Del af et dansk Hjem? Kan man tænke

sig et dansk Hjem uden den, jeg tror det næppe. Troen hører ganske naturligt hjemme i Treklangen. Den gør Klangen skønnere og fyldigere og endnu mere berigende for os«.

Hjemme gik Far og Mor og Søster med Angst og Bæven og forsøgte at leve Hverdagen. Det kunde være drøjt at klare Dagen og Vejen med Rationeringer og meget andet. Midt under Krigen, i Maj 1943, blev en hel dansk Børnehave i Flensborg udslettet ved Bombeangreb, og mange Børn fandt Døden. Det lykkedes dog næsten hvert Aar at faa Skole- og Børnehavebørnene til Danmark et Par Maaneder, saa de kunde komme sig lidt, inden de skulde ned at sulte igen, og faa dem ekviperet fra yderst til inderst. Intet, bogstaveligt talt intet, kunde tilsidst købes i Sydslesvig.

De samlede Elevtal for Sydslesvigs Skoler og Børnehaver gik nedad Aar for Aar:

1939—40:	806
1940—41:	706
1941—42:	614
1942—43:	569
1943—44:	523
1944—45:	513

Flensborg Avis fik en meget skarp Papirrationering og var tilsidst svundet ind til 2 Sider. Den havde dog trods alt sin store Betydning som det daglige Bindeled over Grænsen.

Da Krigen i Europa endelig sluttede, havde den taget mange af de bedste blandt vore Landsmænd i Syd. Skoleleder Sv. Johannsen, Slesvig, og Gdr. Jepsen, Valsbøl, sad længere Tid i Koncentrationslejr, og Isted-Løvens utrættelige Forkæmper, Fr. Rudbeck, døde i Sachsenhausen. Rektor Bernhard Hansen, Duborg Skolen, skriver i Flensborg Avis: »Krigens Høst blev frygtelig og rystende. 168 blev derude, om flere Budskaber følger efter, ved vi ikke. 75 var savnede, da Krigen omsider standsede, og 500, fordelt paa alle Fronter, er i Dag ukendte Skæbner, i første Omgang Krigsfanger, i anden maaske hjemfalden til aarelangt Strafarbejde — Gud forbyde det — under fremmede Himmelstrøg«.

Og nu!

Et Tidehverv er endt, vi staar paa Tærskelen til et nyt. Hvordan vil Danmarks Fremtid forme sig — og Sydslesvigs? Det staar endnu hen i det uvisse. Men det maa ikke afholde os fra at arbejde. Det maa ikke afholde os fra endelig at gøre gammel Uret god, at genoprette, hvad gammel Slendrian har forsømt, at gøre en stor Indsats for vore Forposter i Syd.

Med den tyske Kapitulation er et uhyre knugende Tryk veget bort i Sydslesvig som hos os. Nu sker det samme, som efter sidste Krig, man aander lettet op og ser, at Dagen gryr.

Efter at Sydslesvigerne nu delvis kan føle sig som frie Mennesker, er der igen vældig Grøde i det danske Arbejde. Den første Time, Duborg-Skolen holdt aaben for Indmeldelser til det nye Skoleaar, kom ikke mindre end 41. Det truer med at sprænge Rammerne for Skolearbejdet overalt. Flensborg Avis modtager sommetider 150 nye Abonnenter om Dagen, og saa fremdeles. Nu er der nogle, der vil raabe Konjunktur og »Späckdäne«, men lad dem raabe, de er helt galt afmarcheret. Der er nu sat en Udvikling i Gang i Sydslesvig, som kun kan standses af et nyt prøjsisk Terrorstyre, og de sidste 25 Aar vil gentage sig. Men al Snak om, at det er Tyskere, der bor hernede, kan kun medvirke til at tilsløre de rette Kendsgerninger, at det er Mennesker af dansk Rod, der har faaet klistret en vis Portion tysk Facadekultur paa sig, som vil kunne vaskes af, eller, som Jens Jessen udtrykte det: »Hvad vi har faaet hertil med en kvalm Søndenvind, kan forsvinde igen for en forfriskende Nordenvind«. A. Lorentz Büchert giver i sin Bog »En Sydslesvigers Genforening«, det helt rigtige Billede af det folkelige Sydslesvig. Hvis Sydslesvig kan frigøres, vil der før eller senere ske en folkelig Genforening med dansk Aandskultur og dermed med os.

Flensborg Avis skriver: »Den danske Sydslesviger har al Ret til, al Hjemmel for at vente sikret fyldestgørende Muligheder til at virke for en god dansk Fremtid i sine Fædres Spor«. Dette er rigtigt. Der maa paa en eller anden Maade skabes en ny Status for Sydslesvig, der sikrer dem dernede frie Udviklingsmuligheder.

Sydslesvigs Frigørelse maa være Maalet. Her er en stor Opgave for det danske Folk og ikke mindst for den danske Ungdom. *Lad os kalde til Samling omkring vort*

Grænsespørgsmaal paa en saadan Maade, at Enighed og Sammenhold bliver de afgørende Faktorer, saa er der ogsaa Vej frem.

BOGLISTE

Foranstaaende Redegørelse giver sig ikke ud for at være fyldestgørende, men skulde blot forme sig som et Overblik over de bevægede 25 Aar fra Afstemningen og til i Dag. Nedenstaaende Bøger har delvis været benyttet til Udarbejdelse af denne Pjece og kan anbefales til videre Studium. Enkelte af dem faas billigt ved Bestilling til Grænseforeningen, Peder Skramsgade 5, København K.

L. P. Christensen: Slesvig delt.
» Grænsebogen.
Bernhard Hansen: I Fædres Spor.
A. Lorentz Büchert: En Sydslesvigers Genforening med det danske Folk.
Kristen Nørgaard: Sydslesvigske Soldaterbreve.
Hjertets Treklang.

Ønsker De at vide mere om Sydslesvig, sæt Dem da i Forbindelse med en sønderjysk Forening eller med Dannevirke-Kredsen, Harald Sørensen, Molbechsallé 13, Sorø.

DANNEVIRKE-KREDSEN

Formaal:

Dannevirke-Kredsens Formaal er i saa vid Udstrækning som muligt at skabe Forstaaelse for Sydslesvig i det danske Folk og knytte saa mange Baand som muligt mellem Danmark og Sydslesvig, samt at virke for at styrke og forny det aandelige Liv begge Steder.

Bestemmelser:

1. Der kan dannes Grupper af Dannevirke-Kredsen over hele Danmark.
2. Ethvert Medlem maa være aktivt og faar tildelt Arbejdsopgaver.
3. Ingen kan blive Medlem uden at være opfordret dertil.
4. Ingen Gruppe maa overstige 15 Medlemmer.
5. Der betales intet Kontingent, men en Arbejdsfond, hvortil saavel Medlemmer som ikke Medlemmer kan yde Bidrag, oprettes.
6. Gruppernes Arbejde skal i Almindelighed ligge indenfor bestaaende Organisationer.
7. Hver Gruppe vælger en Formand, der staar i direkte Kontakt med Kredsen.
8. Der kan kun dannes een Gruppe i hver By eller Sogn. København og Byer med over 30.000 Indbyggere dog undtaget.
9. Kredsen afholder hvert Aar en Kongres, hvor der vælges en Kredsformand og et Kredsudvalg, ligesom Arbejdslinier og Opgaver drøftes og tilrettelægges. Kredsformand og Kredsudvalg danner Landledelsen.

Adresse: Molbechs Allé 13, Sorø.

Udgivet med Støtte af:

Fa. A. D. BURCHARTH & SØN, KOLDING

A/S MODERSMAALETS TRYKKERI - HADERSLEV